

Чалюк Юлія Олексіївна
доктор економічних наук,
професор кафедри економічної теорії,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-367-8-15>

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК В УМОВАХ RUPT, SHIVA І TACI СВІТІВ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну, загроза продовольчій безпеці світу (зрив «зернової угоди»), недієздатність ООН та інших міжнародних організацій при вирішенні соціальних, економічних, політичних та екологічних проблем (гуманітарна катастрофа та «екоцид» в Херсоні через підрив Каховської ГЕС), постійне порушення росією та білоруссю норм міжнародного права, спонсорування війни в Україні та допомога росії в обході санкцій (купівля товарів подвійного призначення) такими країнами як ОАЕ, Китай, Туреччина, Гонконг, Казахстан, Киргизстан, Вірменія, Узбекистан довели, що модель VUCA та BANI світу більше не працює.

Акронім **RUPT** в перекладі з латини означає «ламати, тріскати». *RUPT* світ є альтернативною *VUCA*, проте окреслює майбутній перехід до **SHIVA** і **TACI** світів. Абревіатуру *RUPT* виникла від англійських слів: *rapid* – швидкий (зміни приходять до нас швидко, накладаються одна на одну як хвилі «ефект брижі»); *unpredictable* – непередбачуваний (є можливість виробити стратегію та передбачити майбутнє, але потім з'являється щось абсолютно несподіване, що ставить під сумнів усі стратегічні плани та змушує нас змінити своє мислення); *paradoxical* – парадоксальний (потрібно навчитись керувати процесами як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі); *tangled* – заплутаний (все взаємопов'язано, ми живемо у «глобальному селі», де сучасне людство за умов надвисоких швидкостей та інформаційних технологій живе на планеті без кордонів. Увесь світ стає для індивідуума настільки близьким і доступним, наче село, в якому народився та виріс [6].

Світ змінюється занадто швидко, нова реальність вносить свої корективи. Нові моделі **SHIVA** і **TACI** світів описують перехідний етап, коли старе руйнується, а нове лише зароджується.

У 1985 році Уоррен Бенніс і Берт Нанус у своїй книзі «Лідери» проголосили перехід від SPOD до VUCA світу, нової реальності, яка піднімала питання глобальної безпеки, геополітичної ситуації та стратегічного планування у бізнес-середовищі [10].

У 2019 році економічні аналітики спрогнозували перехід від VUCA до BANI світу. У 2020 році пандемія COVID-19 прискорила цей процес трансформації [11]. У 2022 році російсько-українська війна залишила від BANI-світу лише уламки. *2024 рік ставить перед людством амбітне завдання – адаптуватись до нового SHIVA та TACI світів* [4; 5].

Абревіатура **SHIVA** виникла від англійських слів *split* (розщеплений), *horrible* (жахливий), *inconceivable* (немислимий), *vicious* (жорстокий) і *arising* (той, що відроджується). У цій абревіатурі лише остання буква «А» несе ознаку надії, оптимізму та відродження. У моделі SHIVA-світу чітко простежується посилення на індуїзм, де *Шіва* (SHIVA) вважається головним божеством, богом-руйнівником.

TACI-світ є провісником глобальної трансформації. Абревіатура TACI виникла від англійських слів *turbulent* (турбулентний), *accidental* (випадковий), *chaotic* (хаотичний), *inimical* (ворожий).

У світі BANI особливості актуальності набули м'які навички (soft skills), необхідні для швидкої адаптації до змін (емпатія та співчуття, стійкість, адаптивність, креативність та опора на інтуїцію). У світі, який мінливий і складний, діяти за чітким планом, керуватися шаблонами неефективно. Прихильники моделі **SHIVA** пропонують робити ставку на емоційний інтелект, розвивати гнучкі навички «soft skills» [3; 7; 8].

Постає слушне питання як підготуватись до майбутніх змін. Відповідаючи на нього, економічні аналітики та прогнозисти пропонують дві базові моделі адаптації до мінливого середовища. Перша модель Карла Гаусса (німецького фізика, який зробив внесок у розвиток теорії ймовірностей), базується на принципі стабільного розвитку: завтра буде приблизно те саме, що й учора. Доцільно

використати цикл Шухарта-Демінга (PDCA), що описує цикл дій для вирішення складних задач у *стабільному середовищі*: планує (**Plan**), роби (**Do**), перевіряй (**Check**), впливай (**Act**).

Друга модель Бенуа Мандельброта (французького математика, який досліджував теорію хаосу), свідчить, що якщо теоретично подія може статися, вона рано чи пізно відбудеться. Для досягнення результатів у *мінливому середовищі* застосовують цикл **HADI**: формує гіпотези (**Hypothesis**), перевіряй (**Action**), отримуй результат (**Data**), роби висновки (**Insights**).

Модель Гаусса була актуальною в стабільну епоху SPOD (1980–1990 роки), коли технології та обчислювальна техніка ще не чинили значного впливу на соціум. Це був стійкий (*steady*), передбачуваний (*predictable*), простий (*ordinary*) та визначений (*definite*) світ.

Модель Гаусса поступилася місцем *моделі Мандельброта* з концепцією «хаосу та порядку» (епоха SHIVA і TACI світів), настав час «чорних лебедів» (*TBS, The Black Swan*). Цю концепцію описав прихильник Мандельброта Нассім Ніколас Талеб у своїх бестселерах «*Чорний лебідь: вплив надто неймовірного*» та «*Антихрупкість*» [1].

Новий світ **SHIVA** – це тотальне перезавантаження. Він вимагає від людей високий емоційний інтелект, вміння вибудовувати з людьми горизонтальні зв'язки. Відома фраза «*помиляйся недорого, помиляйся часто, визнавай свої помилки і, головне, вчись на них*» стає новим керівництвом до дій. Для ефективного функціонування у **BANI** світі люди мають взаємодіяти як єдиний організм. У світі SHIVA команда перестає бути єдиним організмом. Фокус переходить на самодостатніх співробітників з універсальним набором якостей, які легко замінюються (адаптивність, гнучкість, креативність).

Щоб адаптуватися та вижити у SHIVA світі, необхідно диверсифікувати ризики, оцінювати події та передбачати можливі наслідки; готувати свідомість до можливих потрясінь та розвивати стресостійкість; підлаштовувати навчальну та професійну діяльність під різноманітні непередбачувані події зі світового контексту; створювати зрозумілі процеси взаємодії без додаткових ускладнень.

Список використаної літератури:

1. Jamais Cascio. Facing the Age of Chaos. URL: <https://medium.com/@cascio/facing-the-age-of-chaos-b00687b1f51d> (дата звернення: 26.03.2024).
2. Bennett T. The World VUCA and BANI That Will Replace Them. URL: <https://priceva.com/blog/transforming-world-vuca-bani-shiva-taci> (дата звернення: 26.03.2024).
3. Цифра Т.Ю., Моголівець А.А., Вершигора Д.М. Digital-skills економістів-будівельників в епоху VUCA та BANI-світу. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2022. № 49(1). С. 192–205.
4. Чалюк Ю. Глобальний соціально-економічний розвиток в умовах VUCA, SPOD, DEST ТА BANI СВІТУ. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-21>
5. Чалюк Ю. Соціально-економічний розвиток в умовах TUNA світу. *Управління розвитком соціально-економічних систем* : матеріали VI Між. науково-практич. конф. (присвяченої 100-річчю від Дня народження професора Турченка Михайла Михайловича), 5-16 червня 2022 року, м. Харків. Харків : ДБТУ, 2022. С. 136–138.
6. Where do the terms «VUCA» and «BANI» come from? And who knows «RUPT» and «TUNA»? URL: <https://www.vuca-world.org/vuca-bani-rupt-tuna/> (дата звернення: 26.03.2024).
7. Артеменко С., Фляшнікова А., Оніщук І. Особливості впровадження технології «перевернутого навчання» для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Соціологія» (дата звернення: 26.03.2024).
8. Onishchuk I., Artemenko S. Features of the organization of the education system in the Netherlands. *UNIVERSUM*. 2023. P. 102–106.
9. What is the Plan-Do-Check-Act (PDCA) Cycle? URL: <https://asq.org/quality-resources/pdca-cycle> (дата звернення: 26.03.2024).
10. Perehuda Y., Primush R., Chmyr Y., Kravtsov M., Koniushkov A. Information Wars: Historical and Comparative Analysis, Specifics and Factors of Actualization in the Modern World. *National Security Drivers of Ukraine*. 2023. P. 259–273. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-33724-6_15 (дата звернення: 18.04.2024).
11. Перегуда Ю., Каленська В. Розвиток системи міжнародних відносин в системі глобалізаційних змін на тлі пандемії COVID-19. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія Економічна. Серія Юридична*. 2021. Вип. 29. С. 325–330. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5809044> (дата звернення: 18.04.2024).